

Soạn văn lớp 8:

Đề văn thuyết minh và cách làm bài văn thuyết minh

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Đề văn thuyết minh

a) Đọc các đề văn sau và thực hiện các yêu cầu:

- (1) Giới thiệu một gương mặt trẻ của thể thao Việt Nam.
- (2) Giới thiệu một tập truyện.
- (3) Giới thiệu về chiếc nón lá Việt Nam.
- (4) Giới thiệu về chiếc áo dài Việt Nam.
- (5) Thuyết minh về chiếc xe đạp.
- (6) Giới thiệu đôi dép lỏp trong kháng chiến.
- (7) Giới thiệu một di tích, thắng cảnh nổi tiếng của quê hương.
- (8) Giới thiệu về một giống vật nuôi có ích.
- (9) Giới thiệu về hoa ngày Tết ở Việt Nam.
- (10) Giới thiệu về món ăn dân tộc.
- (11) Giới thiệu về tết Trung thu.
- (12) Thuyết trình một đồ chơi dân gian.

- Xác định yêu cầu của các đề văn trên:

- + Yêu cầu về thao tác;
- + Yêu cầu về đối tượng.

- Nhận định về phạm vi kiến thức xung quanh yêu cầu đề đưa ra.

Gợi ý:

- Đề văn yêu cầu em trình bày, giới thiệu hay thuyết trình?
- Đề văn yêu cầu thuyết minh vấn đề gì?

- Em cần tìm hiểu những gì để thuyết minh cho vấn đề được đưa ra trong đề văn?

Ví dụ, với đề (2): Giới thiệu một tập truyện.

- Yêu cầu thao tác: Giới thiệu.

- Đối tượng: Một tập truyện.

- Phạm vi kiến thức: Tên tập truyện, xuất xứ (Nhà xuất bản nào, năm nào), hình thức trình bày (bìa, tranh ảnh,...), nội dung chính, ý nghĩa, có thể mua ở đâu,...

2. Cách làm bài văn thuyết minh

a) Đọc văn bản sau và cho biết đối tượng thuyết minh của bài là gì?

XE ĐẠP

Có một thời xe đạp là phương tiện giao thông cá nhân chủ yếu của người Việt Nam. Xe đạp là phương tiện giao thông giản tiện chuyển động nhờ sức người.

Xe đạp do nhiều bộ phận tạo thành, chủ yếu là hệ thống truyền động, hệ thống điều khiển và hệ thống chuyên chở. Hệ thống truyền động gồm khung xe, bàn đạp, trục giữa, ổ bi giữa, dây xích, đĩa, ổ líp, hai trục, ổ bi và hai bánh trước sau. Người đi xe đạp ngồi lên xe, chân đạp bàn đạp làm trục xe chuyển động, đĩa chuyển động kéo dây xích làm chuyển động ổ líp và bánh sau, tạo lực đẩy cho xe tiến về phía trước. Đĩa răng cưa có đường kính lớn hơn đường kính ổ líp, số răng cưa của nó nhiều gấp hơn 2 lần số răng cưa của ổ líp. Khi đĩa chuyển động một vòng thì ổ líp chuyển động hơn 2 vòng. Ổ líp chuyển động làm bánh xe chuyển động theo. Đường kính bánh xe thường là 650mm hay 700mm, gấp 10 lần đường kính ổ líp, như vậy ổ líp quay một vòng thì bánh xe đã lăn được một quãng dài. Ổ líp quay nhanh sẽ làm xe chạy nhanh. Lúc đầu bánh xe làm bằng gỗ, khi chạy se xóc rất dữ. Ngày nay người ta làm bánh xe bằng cao su, lớp ở ngoài, sẫm ở trong, khi bơm đủ hơi, có lực đàn hồi, xe chạy ít xóc hẳn.

Hệ thống điều khiển gồm ghi đông có hai tay cầm xoay được qua cổ xe có ổ bi nhằm lái cho bánh xe trước đi theo phương hướng mong muốn. Hai cái phanh lắp hai đầu tay cầm, điều khiển cho tốc độ xe khi đang chạy nhanh có thể chậm lại. Hai tay cầm ở ghi đông vừa là tay lái, vừa là chỗ nắm để giữ cho người đi xe ngồi vững trên xe. Bộ phanh gồm tay phanh, giầy phanh truyền sức ép xuống càng phanh làm cho má phanh ép vào hai bên vành xe tạo thành lực ma sát làm giảm tốc độ chuyển động của bánh xe và xe chạy chậm lại hoặc đứng hẳn lại khi cần thiết. Nhờ bộ phanh mà người đi xe có thể dừng xe theo ý muốn.

Hệ thống chuyên chở gồm yên xe và giàn đèo hàng hoặc giỏ đựng. Yên xe lắp ở trên khung xe là chỗ ngồi của người đi xe. Dàn đèo hàng lắp ở phía sau yên, dựa trên trục bánh xe sau, có thể chở được khá nhiều hàng. Có khi người ta lại lắp bộ phận chở hàng ở phía trước, dựa trên trục bánh xe trước

Ngoài các bộ phận chính như trên, xe đạp còn có cái chắn xích và hai chắn bùn lắp trên bánh sau và bánh trước, có đèn xe lấy nguồn điện từ đinamô lắp ở trước càng xe, và đèn tín hiệu lắp ở phía sau, có thể có chuông lắp gần chỗ tay cầm.

Xe đạp là phương tiện giao thông rất tiện lợi trong cự li ngắn như trong làng, trong thành phố nhỏ. Xe đạp chuyển động không gây ô nhiễm. Đi xe đạp là một cách vận động cơ thể như một hoạt động thể thao.

Hiện nay xe máy quá nhiều, có cơ lấn lướt xe đạp, vừa gây ách tắc giao thông, vừa gây ô nhiễm môi trường. Trong tương lai khi phương tiện giao thông công cộng phát triển, xe đạp vẫn là phương tiện giao thông cá nhân không thể thiếu, vừa sạch sẽ vừa tiện lợi.

(Bài làm của học sinh)

Gợi ý: Bài văn thuyết minh về chiếc xe đạp.

b) Nhận xét về bố cục của bài văn.

Gợi ý:

- Bài văn có bố cục mấy phần?

- Nội dung của từng phần là gì?

Bài văn có bố cục ba phần. Phần Mở bài (hai câu đầu): Giới thiệu khái quát về chiếc xe đạp. Phần Thân bài (Tiếp theo cho đến “chỗ tay cầm”): Giới thiệu các bộ phận cấu tạo của chiếc xe đạp. Phần Kết bài: Khẳng định tiện ích của xe đạp, dự báo về vai trò của chiếc xe đạp trong tương lai.

c) Để giới thiệu về chiếc xe đạp, bài văn đã trình bày những nội dung nào? Nhận xét về độ chính xác, đúng đắn của các nội dung mà bài văn trình bày.

Gợi ý: Bài văn trình bày nội dung theo trình tự các bộ phận của chiếc xe đạp: Hệ thống truyền động, hệ thống điều khiển, hệ thống chuyên chở, các bộ phận phụ khác. Các nội dung đưa ra cụ thể, rõ ràng, chính xác đến từng chi tiết nhỏ.

d) Nhận xét về phương pháp thuyết minh của bài văn.

Gợi ý: Bài văn sử dụng các phương pháp: Nêu định nghĩa; liệt kê; dùng số liệu; so sánh; phân loại, phân tích.

II. RÈN LUYỆN KĨ NĂNG

Chọn một trong những đề bài cho ở trên rồi tiến hành lập ý, lập dàn ý với đề bài ấy.

Gợi ý: Để lập ý, cần tiến hành tìm hiểu kĩ về đối tượng thuyết minh (quan sát, nghi chép từ sách báo, hỏi người lớn,...)

Tham khảo dàn ý sau:

Đề bài: Giới thiệu về chiếc nón lá Việt Nam.

a) Mở bài:

Chiếc nón lá Việt Nam là... (nêu một định nghĩa về chiếc nón lá Việt Nam)

b) Thân bài:

- Giới thiệu khái quát chiếc nón:

+ Hình dáng, màu sắc;

+ Nguyên liệu làm nón;

+ Cách làm, nơi làm (những nơi làm nón nổi tiếng: Huế, Quảng Bình, Hà Tây,...);

+ Các bộ phận của chiếc nón;

+ Giá trị sử dụng của nón;

+ Giá trị văn hoá của nón: Trang điểm, quà tặng, biểu diễn nghệ thuật;

ý nghĩa biểu tượng của nón lá Việt Nam;

c) Kết bài:

- Cảm nghĩ của em về chiếc nón;

- Cần giữ gìn nghề làm nón, nét đẹp văn hoá người Việt như thế nào?